किंचित्तद्गुणहीनः सहाय एवास्य पीठमर्दाख्यः[1] ॥ ३९ ॥

तस्य नायकस्य बहुव्यापिनि प्रसङ्गसंगते इतिवृत्तेऽनन्तरोक्तैर्नायकसामान्यगुणैः किंचिदूनः पीठमर्दनामा सहायो भवति । यथा—रामचन्द्रादीनां[1] सुग्रीवादयः ।

[2]अथ [3]शृङ्गारसहायाः—

शृङ्गारेऽस्य सहाया विटचेटविदूषकाद्याः स्युः ।
भक्ता नर्मसु निपुणाः कुपितवधूमानभञ्जनाः शुद्धाः ॥ ४० ॥

[4]आदिशब्दान्मालाकाररजकताम्बूलिकगान्धिकादयः ।

तत्र विटः—

संभोगहीनसंपद्विटस्तु धूर्तः कलैकदेशज्ञः ।
वेशोपचारकुशलो वाग्मी मधुरोऽथ बहुमतो गोष्ठ्याम्[3] ॥४१॥

चेटः प्रसिद्ध एव ।

कुसुमवसन्ताद्यभिधः कर्मवपुर्वेषभाषाद्यैः ।
हास्यकरः कलहरतिर्विदूषकः स्यात्स्वकर्मज्ञः ॥ ४२ ॥

[5]स्वकर्म हास्यादि ।

किमपि हितमहितं वा । गणयति निश्चिनोति ॥ **एषां** नायकानाम् ॥ **दूरानुवर्तिनीत्यस्यार्थमाह—बहुव्यापिनीति** । इतिवृत्ते कर्तव्यकर्मणि ॥ **भक्ता** नायकानुरक्ताः । **नर्मसु** परिहासेषु । **शुद्धाः** परदारगमनदोषरहिताः ॥ **संभोगहीना** अपकृष्टा संपद् यस्य सः । नृत्यादिकलानामेकदेशं जानाति, नतु समुदायम् । वेशस्य उपचारे करणे कुशलः ॥ विदूषकमाह—**कुसुमेति** । **वपुरिति** ।

---

1. पीठेति । कार्यविशेषेऽधिकृतत्वात्पीठं मृद्नातीति पीठमर्द इत्यन्वर्था संज्ञा ॥

2. विट इति । वेश्यानागरिकयोः परस्परं संदेशं वेटति कथयतीति विटः । 'विट शब्दे' इति यशोधरः । 'एकविद्यो विटश्चेटः संधानकुशलो मतः' इति मन्दारमरन्दे ॥

3. गोष्ठ्यामिति । 'वेश्याभवने सभायामन्यतमस्योदवसिते वा समानविद्याबुद्धिशीलवित्तवयसां सह वेश्याभिरनुरूपैरालापैरासनबन्धो गोष्ठी' इति वात्स्यायनः । अन्यतमस्य नागरस्योदवसिते गृहे वा । स्त्रीप्रतिबद्धकलाप्रतिपत्त्यर्थं वेश्यानां गोष्ठ्यामन्तर्भाव इति तद्व्याख्यातारः ॥

---

१. 'रामस्य सुग्रीवः' ग. २. 'अथ–' इति फक्किका ग-पुस्तके नास्ति. ३. 'शृङ्गारविषये' इति ख. ४. 'आदि–' इति फक्किका ग. पुस्तके नास्ति. ५. ग-पुस्तके तु 'स्वकर्म–' इत्यारभ्य '–अथ दण्डसहायाः' इत्यन्तो ग्रन्थो न दृश्यते.